

Teie 21.05.

2024 a nr 10-4/4356-1

Meie 21.06

2024 a nr

Justiitsministeerium

Arvamus tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega seotud küsimustes

Austatud justiitsminister,

täname, et esitasite kohtutele arvamuse avaldamiseks küsimused uue tarbijakrediidi direktiivi (2023/2225/EL) ülevõtmise valikute kohta. Peame kohtutelt arvamuse küsimist väga oluliseks, sest kohtud puutuvad igapäevaselt kokku väga suure hulga tarbijakrediidi vaidlustega ning on seetõttu hästi kursis tõusetanud probleemidega.

Maakohtud koos Tallinna Ringkonnakohtuga on küsimused ühiselt läbi vaadanud ning esitavad ühise arvamuse. Peame oluliseks märkida, et uue direktiivi ülevõtmisel peaks lähtepunktiks olema tarbija õiguste ja huvide kaitse ning võimalikult ühetaoline ning lihtne õiguslik regulatsioon. Igasugused erisused teevad õigusliku regulatsiooni keerukamaks (nii riigile kui menetlusosalistele kulukamaks).

Jagasime teie küsimused teemade kaupa järgi gruppidesse, mistõttu me ei vasta täpselt samas järjekorras, nagu te küsimused saatsite.

I grupp küsimusi – kohaldamisala ja erisuste tegemine

Direktiivi kohaldamisala laiendamine (art 2) – JuM dokumendis lk 2-4

Üldise kommentaarina soovime selgitada, et ei toeta direktiivi kohaldamisalast välistuste tegemist. Igasugune tasumise tähtpäeva edasilükkamine, kontojäägi ületamine jms on võlgu elamine ja peaks olema läbimõeldud. Ka siis, kui sellega ei kaasne täiendavaid kulusid, on see tarbija jaoks ohtlik, sest ahvatleb tegema ülejookäivaid kulutusi lootuses, et järgmise kuu palgast makstakse tagasi, andmata aru, et kui kuupalgast sellisteks kulutusteks ei jätku, ei jätku nendeks suure tõenäosusega ka järgmise kuu palgast. Praktikas on inimesed makseraskustesse sattunud just ka tasuta järeelmaksuga, sest järgmisel kuul ollakse olukorras, kus eelmise kuu ostud tuleb kinni maksta, palgast selleks ei jätku ning siis võetakse juba kallist tarbimislaenu.

Lisaks toovad erandid ja välistused kaasa ohu, et krediidiandjad kujundavad oma tooted selliselt, et need jääks napilt välistuste piiresse (nagu seda tehakse krediidi kulukuse piirmääraga – mittepankadest krediidiandjate lepingutes on krediidi kulukuse määrad reeglina vaid ca 0,5 % maksimumist väiksemad).

a) Kas peate vajalikuks direktiivi reeglite laiendamist lepingutele, mis on direktiivi kohaldamisalast välistatud? Kui jah, siis millistele ja miks?

Vastus: Jah, direktiivi artikkel 2 punktides a ja b sätestatud krediidilepingute suhtes, sest tagatise vastu antava krediidi ja teatud piirmäärast (direktiivi kohaselt 100 000 eurot) suurema krediidi andmise välistus ei täidaks tarbijakaitselist eesmärki. Ka ülejäänud osas on välistused võimalikud, kuid tegemist on pigem õiguspoliitiliste otsustega.

b) Kas peate vajalikuks kasutada direktiivis ette nähtud võimalust välistada teatud lepingud tarbijakrediidilepingute regulatsiooni alt, mida kehtiva direktiivi ülevõtmise raames ei ole tehtud?

Vastus: Ei pea, sest direktiivi eesmärk on tarbija võimalikult lai kaitse.

c) Kui leiate, et direktiivi kohaldamisalast tuleks välja jätta tasumisega edasilükkamise juhtumid, siis milliselt võiksid olla kohaldatavad piiratud tasud maksetega hiline misega korral?

Vastus: Ei leia, et tasumisega edasilükkamise juhtumid tuleks välja jätta, sest igasugused erandid killustavad ja muudavad keerulisemaks regulatsiooni.

d) Kas arvelduskonto jäägi ületamise korral tuleks teie hinnangul sätestada kohustus hinnata tarbija krediidi võimelisust?

Vastus: Jah, sest see viitab tarbija maksevõimega seotud raskustele, sisuliselt on tegemist laenu andmisega ja krediidiandjal on kohustus anda laenu vastutustundlikult.

e) Kas peate vajalikuks direktiivis sätestatud tingimustel määratud tagasimaksega deebetkaartide osas direktiivi kohaldamisest erandi kehtestamist?

Vastus: Ei pea, sest selleks puudub mõistlik põhjendus direktiivi tarbijakaitselist eesmärki silmas pidades.

Arvelduskrediit (art 24) – JuM dokumendis lk 7

Kas peate vajalikuks arvelduskrediidilepingute puhul rangemate reeglite sätestamist? Kui jah, siis millises osas?

Vastus: Arvestades artiklis 24 kehtestatavaid erireegleid seoses tarbijakrediidi väljastamisega, ei ole täiendavalt rangemate reeglite kehtestamine käesolevalt vajalik.

Seosmüük ja komplektina müük (art 14) JuM dokumendi lk 5-6

Kas Teie hinnangul tuleks lubada tarbijakrediidilepingute puhul seosmüüki vastavalt direktiivi art 14 lõigetele 2 ja 3?

Kas Teie hinnangul tuleks lubada tarbijakrediidilepingute puhul seosmüüki vastavalt direktiivi art 14 lõigetele 2 ja 3?

Vastus: Seni on tarbijale seosmüügi piirangud sisaldunud eelkõige Euroopa Liidu toimimise lepingu ja selle alusel kehtestatud konkurentsi takistavate kokkulepete (artikkel 101, 102) keelamise kaudu. Eeltoodust tulenevalt ei ole ka käesoleval ajal seosmüük tarbijatele piirangutevabalt lubatud, kuid piirangud tulevad pigem KonkS-st, s.o avalikust õigusest, mitte eraõigusest.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2023/2225 (direktiiv) art 14 reguleerib krediidilepingu seosmüüki ja komplektina müüki. Art 14 lg 1 kohaselt lubavad liikmesriigid komplektina müüki, kuid keelavad seosmüügi. Samas on kehtestatud erandid, millal liikmesriigid võivad seosmüüki lubada (seoses makse- või hoiusekonto ning kindlustuslepinguga). Samasugune regulatsioon on praegu ette nähtud elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutele VÕS § 419³ lg-s 1 ja lg 2 p-s 1 millega on Eesti õigusesse üle võetud hüpoteekkrediidi direktiivi (2014/17/EL) art 12 lg 1 ja lg 2 p a).

Art 14 lg 2 kohaselt võivad liikmesriigid lubada krediidiandjatel tarbijakrediidilepingu sõlmimiseks nõuda, et tarbija avaks või säilitaks makse- või säästukonto, kui sellise konto ainus eesmärk on: a) koguda kapitali krediidi tagasimaksmiseks; b) krediiti teenindada; c) koondada vahendeid krediidi saamiseks; või d) anda krediidiandjale täiendav tagatis makseviivituse korral. Art 14 lg 3 kohaselt võivad liikmesriigid lubada, et krediidiandjad nõuavad tarbijalt krediidilepinguga seoses kindlustuslepingu olemasolu, võttes arvesse proportsionaalsuse kaalutlusi. Sellistel juhtudel tagavad liikmesriigid, et krediidiandja peab ilma tarbijale tehtud krediidipakkumise tingimusi muutmata aktsepteerima muu kui tema eelistatud teenuseosutaja kindlustuslepingut, kui sellise kindlustuslepinguga pakutav tagatis on samaväärne krediidiandja soovitatud lepingu pakutava tagatisega.

Esmalt märgime, et ei pea asjakohaseks vastata küsimusele, kas tarbijakrediidilepingute puhul tuleb lubada seosmüüki vastavalt direktiivi art 14 lg-tele 2 ja 3, kuivõrd sellised privaatautonomia piirangud on oma olemuselt õiguspoliitilised otsused, mille peab langetama seadusandja. Küll aga saame tuua esile mõned selle küsimusega seotud asjaolud kohtu vaatest. Praegu on tarbijakrediidilepingute (v.a eranditega elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute) puhul seosmüük avalikust õigusest tulenevate piirangutega lubatud, sest vastavasisulist keeldu pole seadusandja kehtestanud. Teadaolevalt on lähiminevikus kohtusse jõudnud vaid üks elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingust tulenev vaidlus, kus muu hulgas väideti seosmüügi lubatavuse üle VÕS § 419³ lg-te 1 ja 2 mõttes (vt Harju Maakohus 13. jaanuari 2020 otsus tsiviilasjas nr 2-19-903). Sellisest vähesest riigisisest kohtupraktikast võib järeldada, et seosmüügi jätkuv lubamine art 14 lg-te 2 ja 3 alusel ei tooks tõenäoliselt kaasa arvulisi kohtuvaidlusi. Seejuures aga mööname, et

tarbijakrediidilepingute seosmüük makse- või säästukontoga võib viia selliste krediitilepingute sõlmimiseni, mis ei ole tarbijate parimates huvides. Nt nõuab krediidiandja, et tarbija avab või säilitab makse- või säästukonto, millega kaasnevad märkimisväärsed igakuised kõrvalkulud, ja kannab sinna kogu või suure osa oma sissetulekust (art 14 lg 2). Seejuures on Euroopa Kohus elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kontekstis leidnud, et tarbijale seatud kohustus paigutada oma sissetulekud krediidiandja poolt näidatud arvelduskontole võib olla õiguspärane, kui see on proportsionaalne krediidi suuruse, tähtaja ja kestusega (EKO 15.10.2020, C-778/18 *Association française des usagers de banques*, p 64). Direktiivi art 14 lg 2 ei näe aga sõnaselgelt ette, et krediidiandja peaks arvesse võtma proportsionaalsuse kaalutlusi.

Mis puudutab art 14 lg 3 järgi krediidiandja poolt tarbijakrediidilepingu sõlmimise sõltuvusse seadmist kindlustuslepingu olemasolust, et tagada krediidi tagasimakse või kindlustada tagatise väärtus, näib sätte sõnastus juba eos elimineerivat võimalusi õiguse kuritarvitamiseks ning teatud juhtudel on kindlustuslepingu olemasolu selgelt tarbija huvides (nt liisingulepingud VÕS § 361 jj). Lisaks hõlmab viidatud sätte selgesõnaliselt proportsionaalsuse nõuet. Kohtusse võiksid sellised vaidlused jõuda eelkõige juhul, kui kindlustuslepingu puudumise tõttu nõutakse tarbijalt täiendavate kulude tasumist. Senises kohtupraktikas selliseid vaidlusi märkimisväärselt tõusetunud ei ole. Eelduslikult ei tekita kindlustuslepingu olemasolu nõudmise jätkuv võimalus seosmüügi läbi neid vaidlusi ka juurde.

Mittekrediidiasutustele ja mittemakseasutustele tegevusloa andmine, nende registreerimine ja järelevalve (art 37) – JuM dokumendis lk 11-12

a) Kas peate asjakohaseks eelkõige KAVS § 2 lõigetes 5, 6, 8, 9 ja 11 sätestatud kohaldumisa muutmist/kitsendamist?

Vastus:

Ei pea asjakohaseks. Leiame, et praegune regulatsioon KAVS § 2 lõigetes 5, 6, 8, 9 ja 11 sisaldab selgeid erisusi ja tingimusi, mis arvestavad mitmesuguste krediidiandjate ja -vahendajate vajadustega, sealhulgas hoiu-laenuühistud, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjad ning teatud eraisikud ja ettevõtted, kes tegutsevad spetsiifilistes majandus- või sotsiaalsetes tingimustes. Lisaks ei ole praktikas meile teada probleeme või juhtumeid, mis viitaksid vajadusele nende sätete kitsendamiseks või muutmiseks. Praegune regulatsioon on kooskõlas EL-i õigusaktidega ja pakub piisavalt paindlikkust, et kohaneda erinevate turuoludega.

b) Kas peate vajalikuks KAVSi muuta/täpsustada nii, et oleks üheselt selgem, et krediidiandja/vahendaja loakohustus kohaldub ka nn sotsiaalmeedia või muude vastavate kanalite vahendusel laenu andvatele eraisikutele (nt täpsustades läbi KAVS § 5 krediidiandja tegevuse sisu)?

Vastus:

Ei pea vajalikuks, kuna KAVSi praegune sõnastus on piisavalt selge ja laiaulatuslik, et katta ka sotsiaalmeedia või muude digitaalsete kanalite kaudu toimuvad krediidiandmised ja vahendamised. Krediidiandja ja -vahendaja tegevusloa kohustus tuleneb nende majandus- või kutsetegevuse olemusest, mitte konkreetsest kanalist, mille kaudu teenuseid pakutakse. Oluline on see, et tegevus oleks majandus- või kutsetegevusena defineeritav. Kui krediidiandmine või -vahendamine toimub sotsiaalmeedia vahendusel, kuid see on osa isiku majandus- või kutsetegevusest, kohaldub tegevusloa nõue juba praeguste seaduste kohaselt. Seaduses ei peaks loetlema spetsiifilisi kanaleid, kuna see võib muutuda aja jooksul kiiresti vananenuks ja piiravaks. Praegune regulatsioon hõlmab kõiki võimalikke kanaleid, säilitades paindlikkuse ja kohanemisvõime muutuvate tehnoloogiate ja ärimudelite suhtes. Arvame, et praegune seadusandlus on kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega, mis ei tee erandeid kanalite alusel, vaid keskenduvad tegevuse olemusele. Seega on ühtne ja selge raamistik olemas, mis tagab, et kõik krediidiandjad ja -vahendajad, sõltumata nende kasutatavast kanalist, peavad järgima samu nõudeid. Seega ei ole vaja täiendavaid täpsustusi, kuna praegune seadusandlus juba piisavalt reguleerib kõiki asjakohaseid tegevusi, sõltumata nende teostamise kanalist.

II grupp küsimusi – teave tarbijale, VLP, reklaam

Piisavad selgitused, art 12, JuM dokumendi lk 5

Kas Teie arvates tuleks seaduse tasandil täpsustada selgituste andmise viisi ja ulatust? Kui jaa, siis millistel juhtudel, miks ja kuidas

Euroopa tarbijakrediidi teabeleht on meie hinnangul väga hea, standardne ning struktureeritud ja sisaldab olulist teavet. Siiski oleme täheldanud, et tarbijal võib olla keeruline aru saada tagasimaksete suurusest tähtajatute, korduvalt kasutusse võetava krediitlimiidi (krediitkaardi tüüpi) lepingute puhul. Sel juhul määratakse tagasimakse summa lepingus ja teabelehes näiteks järgmiselt: „1/60 kasutusele võetud krediidi summast + intress + muud lepingu järgi tasumisele kuuluvad summad, kuid mitte vähem

kui 20 eurot“. On tõenäoline, et paljud tarbijad ei oska sellise info põhjal arvutada, mis kuumakse summaks kujuneb. Toodud näite puhul võib tagasimakse summa kuus olla näiteks 150 eurot või rohkemgi. Üks võimalus oleks, tuginedes krediidi kulukuse määra arvestamiseks jaoks sätestatud reeglitele, panna krediidiandjale kohustus esitada selliste lepingute puhul ka võimaliku kuumakse summa.

Teiseks soovime rõhutada, et krediidiandja peaks laenu taotlemise protsessi kohta andma tarbijale oluliselt rohkem selgitusi kui seda täna tehakse. Seni on laenu taotluse vormid äärmiselt lakoonilised (tihti küsitakse vaid kontaktandmeid ja sissetuleku summat) ega sisalda mingeid selgitusi. Krediidiandjad võimaldavad kergekäeliselt lahtrite tühjaksjätmist, kohaldades selle asemel enda kehtestatud üldkohaldatavaid määrasid (milleks tihti võetakse ka elatusmiinimum, mis siiski ei vasta reeglina laenu taotleva tarbija tegelikele kuludele).

Vastutustundliku laenamise kohustuse täitmine peaks algama korralikust laenu taotlusest, millega küsitakse esmalt tarbijalt endalt kõiki olulisi asjaolusid ja seda tehakse selgelt. Kui tarbijalt endalt küsitaks detailseid küsimusi ja kontrollküsimusi, saaks esitatud andmeid registripäringutega kõrvutades ka hinnata, kas tarbija on esitanud valeandmeid ning sel juhul tarbijalt täiendavaid selgitusi nõuda. Näiteks kui küsida eluaseme kasutamise liiki (oma korter, üürikorter, pereliikme korter) ja eluasemekulude summat (selgitades, et sellesse lahtrisse tuleks kokku liita kõik eluasemega seotud püsikulud, näiteks üür, korteriühistu arved, elektriarved, kindlustusmaksed, laenumaksed, muud püsikulud), saab hinnata, kas vastus on loogiline (üürikorter Tallinnas, kuid igakuise kulu summa liiga madal) ning teha kontrollpäringu kinnistusraamatusse (märgitud oma korter, kuid taotlejale korterit ei kuulu). Üldkohaldatavat määra peaks krediidiandja kohaldama siis, kui tarbijalt on eeltoodud viisil küsitud andmed ja neid kontrollitud, ent kulud on ebaharilikult madalad. Sel juhul võiks olla asjakohane tarbija avaldatu asemel kohaldada krediidiandja enda poolt kehtestatud üldkohaldatavat määra (nt Tallinna üürikorteri keskmised eluasemekulud). Samamoodi tuleks toimida muude kuludega (toidukulu, transpordikulu, sidekulud jm möödapääsmatult vajalikud elementaarsed kulud). Seda näiteks olukorras, kus tarbija laenu taotluses avaldab, et tema eluaseme või toidukulud kannab teine isik (krediidiandja peaks arvestama, et ülalpidamiskohustuseta võib selline olukord lõppeda).

Kui krediidiandja laenu taotlus on üksikasjalik ja selgitustega, ei võimalda lahtrite tühjaksjätmist ning tarbija sellises olukorras selgelt esitab valeandmeid (mis ilmneb ebarealistlikes ja põhjendamatutes vastustes või vastuoludes registriandmetega ning tarbija ei oska täiendavate selgitustega neid kõrvaldada), peaks see olema krediidiandjale indikatsiooniks, et tarbija ei ole usaldusväärne.

Idealis võiks olla kehtestatud (mitte ilmtingimata seadusega, piisaks ilmselt ka näiteks Finantsinspektsiooni juhendist) **laenu taotlusel küsitavate andmete miinimumloetelu**. Kohtud on meelsasti valmis pakkuma Finantsinspektsioonile välja omad ettepanekud miinimumloeteluks.

Nõustamisteenused (art 16), JuM dokumendi lk 6

Kas muude kui elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhul oleks teie hinnangul asjakohane lähtuda kehtivast KAVS-i ja VÕS-i regulatsioonist? Kas peaksite vajalikuks selliste lepingute puhul direktiivi artikkel 16 lõigetes 4-6 sätestatud arvesse võttes erisuste ette nägemist?

Vastus: Muude kui elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhul on asjakohane lähtuda kehtivast KAVS-i ja VÕS regulatsioonist. Ei pea vajalikuks erisuste ette nägemist.

Reklaam (art 7,8) JuM dokumendi lk 4

Kas peate vajalikuks muuta kehtivat reklaamiregulatsiooni seoses tarbijakrediidilepingutega, näiteks, kas peaksite vajalikuks reklaami piirangute leevendamist või täpsustamist direktiivis toodud keeldude osas reklaamidele, mida ei esitata tele- või raadioprogrammis vm?

Vastus: Reklaamiseaduses reguleerib finantsteenuste reklaami § 29. Seal on finantsteenuse reklaami võrreldes tavareklaamiga oluliselt piiratud. Reklaam ei tohiks jätta muljet, et krediidi võtmine on lihtne ja riskivaba võimalus finantsprobleemide lahendamisele, kirjas peaks olema krediidi kogukulu jms – on juba kirjas. Neid ei ole vaja muuta ega lõdvendada, sest probleem ühiskonnas eksisteerib.

Kaaluda võiks lisada finantsteenuse reklaami kohustuslik lause: „krediidiandja lähtub krediidi andmisel vastutustundliku laenamise põhimõttest ja kontrollib eelnevalt kliendi maksevõimet“. Lootus on, et ehk see lause paneb laenuvõtjat aru saama, et lihtsalt laenu saada (teiste laenude katteks) ei ole võimalik, tema majanduslikku seisundit kontrollitakse ja ehk mõni enam ei ürita. Kui sellise täiendusega nõus olla, siis sobiks see reklaamiseaduse § 29 lg 3^p p-ks 8.

Küsimus: andmebaasid (art 19) Artiklis 19 sätestab teatud nõuded krediidiandmebaasidele, kui need liikmesriigis eksisteerivad. Lõike 4 kohaselt peab andmebaasides, mis sisaldavad teavet tarbijate

krediidilepingute kohta, säilitatama teavet vähemalt tarbijate võlgnevuste kohta krediidi tagasimaksmisel ning krediidi liigi ja krediidiandja nime kohta. Milliste andmete säilitamist krediidiandmebaasides peaksite vajalikuks?

Vastus: Märgin, et artikkel 19 reguleerib Eesti mõistes nii olemasolevaid maksehäireregistreid (eraõiguslikud) kui loodavat positiivset krediidiregistrit. Selliste registrite tegevuse reguleerimisel tuleb arvestada, et loodav regulatsioon peab olema kooskõlas IKÜMiga. Eeskätt tuleb hoolikalt vaadata, et IKÜMi järgi oleks liikmesriigil isikuandmete töötlemise reguleerimise õigus (IKÜMiga ammendavalt reguleeritud küsimustes, nt nagu õigustatud huvi või nõusoleku alusel töötlemine, seda ei ole). Kõne alla tuleb eeltoodud registrite tegevuse reguleerimine IKÜM art 6 lg 1 punkti e või c ja lg 3 alusel. Selleks tuleb aga veenvalt põhjendada, et reguleeritakse kas avalikes huvides oleva ülesande täitmist või andmetöötleja seadusjärgse kohustuse täitmist. Krediidiandja või -vahendaja poolt isikuandmete töötlemine vastutustundliku laenamise kohustuse täitmiseks on kindlasti IKÜM art 6 lg 1 p c järgne seadusega pandud kohustuse täitmine. Seda ei ole aga maksehäireregistri poolt oma enda ärihuvides isikuandmete kogumine ja müümine (v.a kui seda tehakse kredidivahendajana või volitatud töötlejana krediidiandja ülesandel). Siinkohal tuleks veel ka arvestada, et palju kasutatakse automaatsüsteeme, mistõttu tuleb täiendavalt kohaldada IKÜM art 22. Viimase osas tuleks vaadata kohtuasjas C-634/21 (SCHUFA Holding (Scoring) 07/12/2023 kohtuostust ja sellele eelnenud kohtujuristi arvamust (Saksa krediidiskoori pakkuva ettevõtte tegevuse ning selle aluseks oleva Saksa õigusnormi kohta).

Ilmselt tuleks asuda seisukohale, et maksehäireregistri ja positiivse krediidiregistri pidamise regulatsioon oleks IKÜM art 6 lg 1 p e kohane avalikes huvides oleva ülesande täitmine (kuigi eelviidatud kohtujuristi arvamus seda ei toeta, siis Euroopa Andmekaitsekoostöö pigem on leidnud, et avalikes huvides olevat ülesannet saab täita ka erasektor ja seda mitte ainult halduslepingu või seaduse alusel delegeerimise kaudu (st mitte kui avalikku ülesannet).

Eeldades, et IKÜM võimaldab maksehäireregistri ja positiivse krediidiregistri tegevust reguleerida, tuleb silmas pidada uue direktiivi art 19 lõiget 2, mille kohaselt peab Eesti tagama, et **sellistele andmebaasidele on juurdepääs ainult järelevalvealustel krediidiandjatel. Seni eksisteerivate maksehäireregistrite puhul see ilmselgelt pole nii olnud**; neisse saavad päringuid teha sisuliselt kõik, kes vähegi tahavad. Samuti pakuvad need registrid praktikas skoorimist (Schufa lahendi valguses = automaatotsus), mis tähendab vajadust sätestada seadusega Eesti õiguses vajalikud garantiid andmesubjektile.

Ning kolmandaks tuleb reguleerida nii maksehäireregistrite kui positiivse krediidiregistri andmekoosseis ja **säilitamistähtaeg**. Direktiivist endast tulenevalt peab selline register sisaldama krediidiandja nime, krediidi liiki, võlgnevust. Praktikas sisaldavad maksehäireregistrid ka muudest lepingutest tulenevaid võlgnevusi. Tartu Ülikoolis on 2023. a kaitsnud magistritöö, milles uuriti võrdlevalt Soome maksehäireregistrite õiguslikku regulatsiooni, mida tasub kindlasti uurida.

Eesti kohtupraktikast tuleneb, et aegunud nõuete andmeid ei peaks ühelgi juhul sellises registris enam töötleva. Andmekaitse Inspeksioon on teadaolevalt pakkunud, et väikeste võlasummade (alla 100 euro) töötlemine võib olla ülemäärane. Samas on see seisukoht kujundatud olukorras, kus maksehäireregister sisaldab igasuguseid lepingulisi võlgu ning neid saavad pärida kõikvõimalikud kasutajad oma kõikvõimalike vähem või rohkem põhjendatud õigustatud huvides. Kui räägiksime üksnes seadusega pandud kohustuse (vastutustundlik laenamine) täitmiseks päringu tegemisest krediidiandja poolt, ei peaks andmekoosseisu piirama võlasumma suurusega, sest ka mitme krediidiandja juures tekkinud väike võlg võib olla märk sellest, et tarbijale laenu juurde anda ei tohiks.

Kindlasti tasub arvestada AKI juhendis toodut, et võla juures peab olema eristatud põhivõla ja kõrvalnõuete summad. Samuti peab register tagama andmete aktuaalsuse (võlasumma, eriti kõrvalnõuete osas, on ju igapäevases muutumises). Lisaks eeltoodule peaks register kajastama ka laenujääki ning igakuise tagasimakse suurust. See võimaldaks krediidiandjal hinnata teisi kohustusi.

Kokkuvõttes peaks krediidiandjale olema registrist kättesaadav: Krediidiandja nimi, krediitoode, krediidlepingu sõlmimise aeg, laenujääk, igakuise tagasimakse summa ja kui on võlgnevus, siis võla tekkimise algusaeg, võlasumma suurus ja komponendid (sh põhivõla summa, kõrvalnõuete summa).

Lahendada tuleb ka küsimus, et **kas direktiivi art 19 lg 2 mõttes krediidiandjaks saab pidada ka järeelmaksuga kauba müüjaid, kes ise pakuvad järeelmaksu** (nt sideteenuse osutaja, kes müüb kliendile seadme järeelmaksuga).

Küsimus: krediidivõimelisuse hindamine (art 18). Lõike 11 kohaselt võivad liikmesriigid nõuda, et krediidiandjad hindaksid tarbija krediidivõimelisust asjakohaseid andmebaase kasutades.

- Kas toetate tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks krediidiandjatele asjakohaste andmebaaside kasutamise kohustuse kehtestamist? Kui jah, siis milliste?*
- Millist teavet peaksid krediidiandjad küsima krediidivõimelisuse hindamisel?*

Vastus: Esiteks juhin veelkord tähelepanu, et **automaatsed otsused vajavad Eesti siseriiklikku regulatsiooni**, st et ei piisa sellest, et direktiivis on artikkel 18 lg 8. Direktiiv ei ole otsekohalduv ja seda ei saa pidada IKÜM art 22 lg 2 p b mõttes siseriiklikuks õiguseks.

Krediidiandjale mingite andmebaaside kontrollimise kohustuse panek (mida pakutakse välja direktiivi art 18 lõikes 11) saaks ilmselt toimuda IKÜM art 6 lg 1 punkti c alusel sama artikli lõikes 3 sätestatud tingimustel.

Arvestades, mis asjaolusid peab krediidiandja vastutustundliku laenamise põhimõtte kontrollimiseks tuvastama ja kontrollima ning mis andmekogud Eestis olemas on, saaks kohustada krediidiandjat tegema päringuid järgmistesse andmekogudesse:

- 1) **rahvastikuregister** – isiku teovõime (praktikas ei kontrollita ja laenu antakse ka piiratud teovõimega isikutele), alaealiste arv (ülalpeetavate olemasolu kontrollimiseks), isiku väidetud elukoha ja kontaktandmete õigsus;
- 2) **maksuametist** sissetuleku andmed (kas tuludeklaratsioonist kindlalt piiritletud andmed, tööandjate deklaratsioonidest või vähemalt pensioniregistri sissemaksed) ja **töötamise registrist** antud ajahetke tööandja, töösuhte liik, kestvus ja kas töösuhe jätkuvalt kehtib.
- 3) **kinnistusraamatust** omandi andmed juhul, kui isik väidab laenu taotlusel, et elab endale kuuluvas korteris (see mõjutab majandamiskulude suurus; üürikorteri puhul tuleb eeldada, et igakuiste kulude hulgas on ka üür).
- 4) **täitemenetluse register** (kui sellesse lõpuks on võimalik teha automatiseeritud päringuid) – pooleliolevad täitemenetlused (algus, võlasumma).
- 5) **tulevane positiivne krediidiregister**, mis võiks sisaldada ka võlgnevuste andmeid.
- 6) **maksehäireregistrid** (kui neid ei hakka asendama üks positiivne krediidiregister, mis sisaldaks ka võlgnevusi, on küsimus, et mitut maksehäireregistrit peaks krediidiandja kontrollima, kuivõrd neis on erinevate võlausaldajate võlad).
- 7) kohtuotsustest saaks kontrollida elatise maksmise kohustust ja muid rahalisi kohustusi, kuid see eeldaks spetsiifiliselt üles ehitatud päringusüsteemi, et vältida ülemääraste andmete töötlemist ja vananenud andmete kasutamist.
- 8) lisaks krediidilepingutele oleks krediidiandjal vaja ka teada, millistes pankades isikul kontod on, selleks, et veenduda, et isik on esitanud pangale kõikide kontode väljavõtted (tihti varjatakse, et neid on mitu). Sellise päringu jaoks ei ole küll eraldi registrit, ent IKÜM art 6 lg 1 p c raames võiks kaaluda pangasaladusele erandi tegemist.

Märgin, et eeltoodud päringud ei kaota siiski vajadust küsida ja uurida tarbija pangakonto väljavõtet, sest mitmed asjaolud ei ole siiski registripäringute kaudu kontrollitavad. Näiteks ei ilmne registritest, et isikul on hasartmängusõltuvus (küll aga näeb seda konto väljavõttelt), teistelt eraisikutelt võetud laenud, elatise maksmine (nt kokkuleppel; kohtuotsusega välja mõistetud saaks teoreetiliselt kontrollida), igakuised tegelikud majandamiskulud. Selles osas, et millist teavet peaksid krediidiandjad üldse kontrollima, nõustume Finantsinspektsiooni poolt avaldatud soovitusliku juhendi projektis tooduga, mille FI saatis arvamuse avaldamiseks 2024. a mai lõpus.

Direktiivi kohaldamisala laiendamine (art 2) f) *Kas leiate, et alla 200-euroste krediidilepingute, intressivabade krediidilepingute ning krediidilepingutute, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ja mille eest nõutakse kõigest väheolulisi tasusid, tuleks kohaldada piiratud regulatsiooni seoses reklaami, lepingueelse teabe ja lepinguteabega?*

Vastus: Kindlasti ei toeta. Praktikas ei käitu inimesed end ka selliseid tooteid kasutades vastutustundlikult, mistõttu ka väikeste võlgade kaudu satutakse raskustesse, mis viivad veel suuremate probleemideni. Ka tasuta järelmaksu võimaldamine, näiteks Partner Kuukaardi kaudu, viib selleni, et inimene võtab kohustusi, mida ta ei suuda täita. Ka laenu põhisumma tagastamine ilma kõrvalkuludeta võib inimesele olla ülejõukäiv. Sellele ahvatleb veelgi rohkem asjaolu, et järelmaks on tasuta või väga odav. Algselt tasuta järelmaksu tähtajaks tasumata jätmisel otsitakse siis juba uusi katteallikaid kallimate laenude näol.

Lisaks tuleks regulatsioon hoida võimalikult ühtlane ning erisuste vähene, et lihtsustada õiguse rakendamist nii kohtuväliselt, teenusepakkujate poolt kui hiljem kohtuvaidlustes. Tarbijakrediidi regulatsioon on niigi äärmiselt keeruline; kõik erisused teevad selle veelgi keerulisemaks. Samuti ahvatlevad erisused välja töötama piiripealseid krediiditooteid (laen 199 eurot 99 senti).

III grupp küsimusi – tagajärjed

Seotud krediidilepingud (art 27) – JuM dokumendis lk 7-8

Artikkel 27 on identne kehtiva direktiivi artikliga 15, mis on üle võetud VÕS §-des 491, § 57, § 384 ja § 414, mis kehtestab õiguse müügi või teenuse osutamise lepingust taganemise korral taganeda ka

sellega seotud krediidilepingust ning vastava õiguse kasutamisega kaasnevad tagajärjed. Küsimus: Kas toetate kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist?

Vastus: kindlasti toetame kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist. Taganemisõigusega müügi või teenuse osutamise lepinguga seotud krediidilepingust taganemine on tarbijate kaitse seisukohalt kriitilise tähtsusega õigus. Vastasel juhul muutuks sisutuks ka müügi või teenuse osutamise lepingust taganemine, kui krediidilepingust taganemine oleks välistatud. Toimiv õiguslik regulatsioon tagab piisava ja vajaliku kaitse tarbijatele. Põhjust regulatsiooni muuta ei ole.

Tähtajatud krediidilepingud (art 28) – JuM dokumendis lk 8

Artikkel 28 on identne kehtiva direktiivi artikliga 13, mille alusel on sätestatud VÕS §-id 414¹ ja 414², mis näevad ette tähtajatute tarbijakrediidilepingute korralise ülesütlelemise erinormid. Küsimus: Kas toetate kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist?

Vastus: toetame kehtiva regulatsiooni säilitamist. Vastasel juhul kaasneks täiendavaid uusi vaidlusi selle üle, kas ja mis tingimustel saab üles öelda, mis ajast üles ütlemine jõustub, kuidas peab üles ütlelemise teate saatma jms. Toimivat õiguslikku regulatsiooni ei ole põhjust muuta.

Krediidiga seotud kulude piirangud (art 31) – JuM dokumendis lk 8

a) Kas peate vajalikuks muudatusi kehtivas regulatsioonis või näete vajadust täiendavate piirangute kehtestamiseks?

Vastus: Kehtiva regulatsiooni leevendamist ei saa kindlasti pidada mõistlikuks. Kui regulatsiooni muuta, siis üksnes eesmärgil tagada suurem selgus ja täiendavad tarbijate kaitsete suunatud piirangud.

b) Kas peaksite põhjendatuks kehtiva krediidi kulukuse määra ülempiiri vähendamist?

Vastus: Jah, viimaste aastate ca 50% krediidikulukuse maksimaalne ülempiir võimaldab näiliselt kehtivatena sõlmida ebamõistlikult kõrgete intressikokkulepetega tarbimislaene, milliste teenindamisega tarbijad kipuvad sattuma raskustesse ja omakorda sattuma suletud ringiga analoogsete laenu laenuorjusesse, teenindamiseks varasemaid laene. Tihti ei mõista tarbijad nendelt nõutavate summade ebamõistlikkust ning võimalikku tühisust. Kohtu ette jõuavad lahendatavates vaidlustes olukorrad, kus tarbija, kelle suhtes on rikutud vastustundlikku laenamise põhimõtet, on maksnud tagasi rohkem, kui talle laenu on väljastatud, kuid liigkõrgete, aga siiski kehtiva regulatsiooni järgi krediidi kulukuse määra ülempiiri sisse mahtuvate intressimäärade tõttu ei näi võlg vähenevat. Ei ole tavapäratu, et intressimäärad on ca 40% aastas, mida tarbija puhul ei saa objektiivselt pidada mõistlikuks ja mis on selgelt suunatud liigkasuvõtjaliku ärimudeli toetamisele. Madalam krediidikulukuse ülempiir tarbijakrediidilepingutes tooks vältimatult kaasa intressimäärade alanemise ja kaasuvalt laenuorjusesse sattunud tarbijate hulga vähenemise.

c) Kas Teie hinnangul võiks krediidi kulukuse ülempiiri määratlemisel olla mingi muu alus kui krediidasutuste poolt eraisikutele antud tarbimislaenu kolmekordne keskmine? Või võiks olla Teie hinnangul ülempiiri suurus fikseeritud? Kui jah, siis mille alusel ning kuidas tuleks vastav piirmäär kehtestada?

Vastus: Ülempiir võiks olla oluliselt selgem, st tuleneda valemist, millest tarbija samuti aru saab. Praeguse regulatsiooni keeruline valem on tarbijale tegelikkuses mõistetamatu. Ülempiiri suurus võiks olla fikseeritud ja muutuda analoogselt seadusjärgse viivisemääraga 2 korda aastas. Krediidikulukuse määra ülempiirina võiks kaaluda kas seadusjärgse viivise või Euroopa Keskpanka põhirefinantseerimisoperatsioonidele kohaldatava viimase intressimäära enne iga aasta 1. jaanuari ja 1. juulit korrutatist teatud koefitsiendiga.

Võlgnevused ja makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmed (art 35) – JuM dokumendis lk 9-10

a) Millist meetet/meetmeid peaksid/võiksid Teie hinnangul krediidiandjad tarbijale makseraskuste korral pakkuma?

Vastus: Meetmed võivad olla avatud loeteluna või kohustuslikud. Meetodite valikul tuleb lähtuda sellest, et meetmed oleksid tarbijale võimalikult lihtsalt arusaadavad ega muudaks krediidimakset kulukamaks. Samas peab krediidiandjale jääma paindlikkus meetodi valikul, sest see võimaldab võlgnikule paindlikumalt ja tema olukorrale vastavalt tegutseda. Kohtupraktikas on tavapäraselt näha, et makseraskuste ilmnemisel pakutakse võlgnikule krediidi refinantseerimist, krediidilepingu pikendamist, maksepuhkuse võimalust.

Võiks kehtestada kohustuse pakkuda meetmeid, andes näidisloetelu, samas jättes meetodi valiku krediidiandjale.

b) Kas Teie hinnangul tuleks kasutada võimalust elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute puhul jätta regulatsioon paindlikumaks, lähtudes direktiivis 2021/2167 sätestatud regulatsioonist?

Vastus: Jah, on mõistlik jätta elamukinnisvara krediidilepingu regulatsioon paindlikumaks. Elamukinnisvaraga seotud krediidilepingud ja tavapärased, väiketarbimiseks mõeldud tarbijakrediidilepingud on oma olemuselt erinevad ja regulatsioon ei pea olema samane.

c) Millised peaksid olema läbirääkimiste võimaluse pakkumise kohustuse tagajärjed (tooma kaasa ülesõutlemise tühisuse, kahju hüvitamise võimalused või midagi muud)?

Vastus: Läbirääkimise kohustuse täitmata jätmine ei tohiks kaasa tuua tehingu kehtetust. Tehingu kehtetus saab olla tagajärjeks, kui lepingu sõlmimisel või sellele eelnevalt on rikutud põhimõttelisi õigusprintsiipe. Lepingu täitmisel esinevad rikkumised ei peaks kaasa tooma lepingu kehtetust, sest see muudab õigusliku konflikti lahendamise keerukamaks. Arvestades keskmise tarbija võimekust ja õigusteadlikkust, ei toimi see tarbijale soodsamalt.

Lepingu rikkumine saab kaasa tuua lepingu rikkumise jaoks mõeldud õiguskaitsvahendite kasutamise võimaluste piiramise, pidades seda kas vastuvõtu viivituseks või tuua kaasa näiteks sissenõutavaks muutumise tähtaja pikenemise, sissenõudmiskulude või viiviste/intresside arvestuse peatumise.

d) Kas Teie hinnangul võiks võimaldada tarbijal võlgnevust tasudes teatud aja jooksul pärast krediidiandja poolt tarbijakrediidilepingu ülesõutlemist see tagasi pöörata, st krediidiandja ülesõutlemisavalduselt õigusjõud võtta, nagu on pakutud krediidituru uuringus? Kui jah, siis millistel tingimustel (millise aja jooksul, mitu korda saaks sellist võimalust kasutada jne)?

Vastus: Selline võimalus muudaks õiguskeskkonna keerulisemaks. Kerkivad üles küsimused, kas selline võimalus oleks õigust lõpetavaks tähtjaks või aeguvaks tähtjaks? Millisest ajahetkest hakata lugema tähtaja kulgemist, sest tihti ei ole võimalik tuvastada täpselt võlgniku poolt ülesõutlemisteate kättesaamist. Kohtuvaidluste kontekstis, kus toimub õiguskonfliktile hinnangu andmine tagantjärele, on faktide ja õigussuhte alguse ja lõppemise selguse aeg oluline. Õiguslik regulatsioon, mis taaselustab juba lõppenud õigussuhte, ei toeta õigusselgust.

e) Kas Teie hinnangul tuleks sätestada tarbijakrediidilepingu erakorralise ülesõutlemise eeldusena lisaks tarbija makseviivitusega seonduvale ka konkreetne summaline lävend, nagu on pakutud krediidituru uuringus (ettepanek nr 20)? Kui jah, siis milline võiks olla vastav summaline lävend? Kas lisaks summalisele lävendile, tuleks selliselt juhul endiselt kohaldada masketega viivituste arvu?

Vastus: Ei poolda üldiselt summalise lävendi panemist seadusesse, sest seetõttu on vaja lävendi summat pidevalt üle vaadata. Maksega viivitamise kriteerium on üheselt arusaadav nii tarbijale kui ka krediidiandjale. Seaduse meetmed ei peaks soosima kuritarvitusi.

Viivis ja muud tasud - JuM dokumendis lk 10-11

a) Kas ja millisel viisil peaksite vajalikuks kehtiva regulatsiooni muutmist seoses tarbijalt nõutavate tasudega?

Vastus: Peame tarbijakrediidi puhul vajalikuks:

- viivisemäära alandamist eesmärgiga tagada proportsioon lepingust teenitava tuluga ja kaitsta makseraskustes tarbijaid;
- viivisenõuete kapitaliseerimise piiramist või keelamist (selliselt, et viivisenõuet omakorda intressitakse);
- piirata sissenõudmiskulusid kindla summaga.

b) Kas peate vajalikuks kehtiva viiviseregulatsiooni muutmist? Kas toetaksite krediidituru uuringus tehtud ettepanekut alandada tarbijakrediidi lepingust tulenevat viivisemäära 5 %-le (+ baasintressimäär)?

Vastus: Jah, peame seda vajalikuks.

Üks võimalus oleks täpsustada VÕS § 415 lg 1 esimest lauset selliselt, et see viitaks vaid VÕS § 113 lg 1 teisele lausele.

Alternatiivselt toetame ka krediidituru uuringus tehtud ettepanekut alandada tarbijakrediidilepingust tulenevat viivisemäära 5%-le (+ baasintressimäär).

Erinevalt muudest tarbijalepingutest on üksnes tarbijakrediidilepingute puhul praegu võimalik kokku leppida viivisemääras, mis on kõrgem kui 3 x seadusjärgne viivisemäär. Meie hinnangul ei ole see põhjendatud. Samas tuleb regulatsiooni loomisel siiski mõelda, millist mõju muudatus laenuandjatele avaldaks. Kui lepingu üles õutlemisega kaasnev viivis oleks väiksem lubatud intressimäärast, võib see kaasa tuua, et laenuandjad ei ütle lepingut üles.

c) Kas Teie hinnangul tuleks välistada krediidiandja õigus nõuda tarbijakrediidilepingute puhul viivitamisest tingitud kahju hüvitamist nagu on pakutud krediidituru uuringus (VÕS § 415 lg 1 lause 2, VÕS § 113 lõige 5)?

Vastus: Toetame krediidituru uuringus tehtud ettepanekut välistada VÕS § 113 lg 5 kohaldamine tarbijakrediidilepingutele.

d) Kas toetate krediidituru uuringus tehtud ettepanekut laiendada selgelt ka täitemenetlusele (vt TMS § 56 lg 2) põhimõtet, et tarbija tasutud või temalt sisse nõutud summad lähevad esmalt krediidi põhiosa ja alles siis intressnõuete (sh viivisenõuete) katteks (VÕS § 415 lg 2) või tasuks Teie hinnangul kehtestada see põhimõte üldiselt võlgniku kaitseks (vt ka VÕS § 88 lg-d 8, 9)?

Vastus: Toetame ettepanekut tuua õiguslikku regulatsiooni selgust ja täpsustada, et VÕS § 415 lg 2 kehtib ka täitemenetluses. See võib piirduda üksnes tarbijate kaitsega ega pea ilmingimata laienema kõikidele võlgnikele (VÕS § 88 lg-tes 8 ja 9 kehtestatud üldreeglit ei pea ilmingimata muutma).

Täiendavad ettepanekud

Lisaks eeltoodule teeme ettepaneku muuta vastutustundliku laenamise põhimõtte (VLP) ja krediidi kulukuse ülemmäära (KKM) rikkumise õiguslikke tagajärgi.

Ei praegu kehtiv ega uus vastu võetud direktiiv ei määra ei VLP rikkumise ega KKM rikkumise tagajärgi. KKM rikkumise tagajärgede osas on VÕS kommentaarides kirjas, et eeskujul võeti Soomelt ja Lätilt, VLP rikkumise osas ei ole VÕS kommentaarides seda välja toodud. Teeme ettepaneku, et:

- Mõlemal juhul võiks intressimäär asenduda lepingu sõlmimise ajal kehtinud seadusjärgse intressimääraga.
- Lepingujärgne viivisemäär asendub viivise arvestamise ajal kehtiva seadusjärgse viivisemääraga. Kaaluda seadusesse viivise maksimummäära lisamist selliselt, et viivist ei saa kokku nõuda põhivõlast suuremas ulatuses.
- Kui alles jääb tagasimaksete uuesti määramise regulatsioon, võiks see olla selgem, et mitte krediidiandja ei määra suvaliselt tagasimakseid uuesti, vaid BGB § 505d eeskujul sätestaks, et krediidiandja teeb intressimäära muutusest tulenevad muudatused algsesse maksegraafikusse (st muutuks intressimäära tulp).
- Kehtiva regulatsiooni kohaselt, kui leping on korraliselt (tähtaegselt) lõppenud, ei pea tagasimakseid uuesti määrama. Samas kui hageja tahaks tagasiulatavalt seadusjärgset intressi rakendada, peaks ta ikkagi tagasimaksed uuesti arvestama. Seni on jah enamus lepinguid olnud 0% intressimääraga, aga alates 2023. a jaanuarist sõlmitud lepingute puhul saaks hageja nõuda ka seadusjärgset intressi, mis enam ei ole 0%. Sel juhul peaks ta intressi nõudmiseks tagasimaksed uuesti arvestama ja määrama. Ehk siis regulatsioonis võiks olla, et tagasimakseid ei pea uuesti arvestama siis, kui leping on korraliselt lõppenud ning hageja seadusjärgset intressi ei soovi arvestada.
- Kõik tarbija poolt tasuta arvestatakse uue maksegraafiku katteks (või põhivõla katteks, kui intressi ei nõua). Muid tasusid ei võlgne.
- Tähtajatute krediidlepingute puhul määratakse tagasimaksed 406¹ järgi, ainult selle erinevusega, et tagasi tuleb maksta 1 a jooksul arvates viimasest krediidi kasutusse võtmisest (st VÕS § 406¹ lg 4 punkti 1 muutmist). Selgitus: nt 2019 sõlmitud krediitkaardi lepingu puhul tähendaks kehtiv regulatsioon, et 2024. a kohtusse jõudvas asjas peaks tagasimaksed uuesti määrama aasta aja peale alates 2019, kuigi viimati võibolla kasutati krediiti 2023. a.

Selgitame lisaks, et praktikas võivad põhivõlale lisanduva seadusjärgne viivis (kui seda ei piirata põhivõla summaga) ning kohtumenetluse kulud (mis võlgnikult samuti välja mõistetakse) tähendada võlgniku jaoks olulist võla suurenemist. Menetluskulud ei sõltu nõude suurusest ja võivad seega ka 300-500 eurose põhivõla puhul ületada põhivõla summat (riigilõiv sellise summaga nõudel 100-140 eurot + juristist esindaja kulu kohtupraktikas kuni 120 eur/h; lihtsa menetluse puhul 3,5 tunni eest; keerulisemal 5-6 tundi). KKM ja VLP rikkumise tagajärjena võiks seega lisaks ka kaaluda kohtumenetluse kulude hüvitise piiramist näiteks põhivõla summaga (eeskujuks VÕS § 113²).

Lugupidamisega

Tallinna Ringkonnakohtu esimees Kristjan Siigur
Harju Maakohtu esimees Astrid Asi
Pärnu Maakohtu esimees Toomas Talviste
Tartu Maakohtu esimees Marek Vahing
Viru Maakohtu esimees Liina Naaber-Kivisoo